

Instytut Pamięci Narodowej - Archiwum

<https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/o-ipn/struktura/kolegium-ipn-1/archiwum/rada-ipn/dokumenty/stanowiska/24369,STANOWISKO-RADY-INSTYTUTU-PAMIECI-NARODOWEJ-KOMISJI-SCIGANIA-ZBRODNI-PRZECIWKO-N.html>
01.03.2026, 07:58

STANOWISKO

RADY INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ

KOMISJI ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWKO NARODOWI POLSKIEMU

25 października 2012 r.

Rada IPN, na posiedzeniach w dniach 23 września i 11 października 2012 r., z udziałem prezesa Instytutu, kierownictwa BEP oraz kierowników jedenastu projektów badawczych planowanych na lata 2013–2020, zapoznała się ze stanem ich realizacji. Działając na podstawie art. 23 ust. 2 pkt 8 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Rada rekomenduje kierownictwu Instytutu, kierownictwu BEP, kierownictwom OBEP i koordynatorom poszczególnych projektów:

1. Większą koncentrację działań na realizacji czterech projektów uznanych przez Radę w kwietniu 2011 r. za priorytetowe, przyjmując koniec roku 2016 za podstawowy horyzont czasowy ich realizacji.
2. Dokonanie przeglądu pozostałych projektów ogólnopolskich pod kątem możliwości kadrowych i finansowych Instytutu oraz szans ich realizacji w kontekście rekomendacji Rady. Wyniki tego przeglądu powinny zostać przedstawione Radzie w terminie do końca stycznia 2013 r.
3. Przyjęcie zasady, że pracownik pionu naukowego IPN nie powinien być równocześnie zaangażowany w realizację więcej niż jednego ogólnopolskiego oraz jednego regionalnego projektu naukowego.
4. Przyjęcie zasady, iż udział w pracach projektu ogólnopolskiego zostaje uznany za podstawowe zadanie służbowe pracownika.
5. Usprawnienie nadzoru nad realizacją projektów naukowych oraz dokonanie analizy

pracy ich dotychczasowych koordynatorów. Należy dążyć do wzmocnienia pozycji koordynatora w stosunku do pracowników zaangażowanych w realizację danego projektu, a także wobec naczelników OBEP.

6. Rozważenie potrzeby i możliwości finansowych powierzania funkcji koordynatorów lub konsultantów poszczególnych projektów badawczych wybitnym znawcom danej problematyki spoza IPN.
7. Określenie we wszystkich projektach harmonogramów planowanych badań i ich konkretnych rezultatów.
8. Ułatwienie podejmowania prac badawczych w ramach projektów przez pracowników zatrudnionych w pionach lustracyjnym i archiwalnym z zastrzeżeniem, że nie mogą się oni angażować w więcej niż jeden projekt badawczy.
9. Zwrócenie większej niż dotąd uwagi na znaczenie wydawania monotematycznych prac zbiorowych (quasi-monografii), nie będących owocem konferencji naukowych.
10. Zmianę proporcji między wydawnictwami źródłowymi a opracowaniami (indywidualnymi lub zbiorowymi) na rzecz tych ostatnich.
11. Koordynowanie planów wydawniczych BUiAD z realizowanymi przez BEP projektami badawczymi.
12. Wykorzystywanie nie tylko potencjału badawczego pracowników IPN, ale także potencjału organizacyjnego Instytutu, a w szczególności możliwości podejmowania jednoczesnych badań obejmujących teren całego kraju.
13. Przyjęcie założenia, iż projekty badawcze mogą mieć różne horyzonty realizacji, które w zasadzie nie powinny przekraczać 3–4 lat.
14. Przygotowanie przez wszystkich koordynatorów projektów zarysu stanu badań nad obszarami, którymi będą się zajmowali.
15. W odniesieniu do poszczególnych projektów uznanych za priorytetowe Rada rekomenduje podjęcie następujących działań:

a) W projekcie „Ziemie polskie pod okupacją 1939–1945” zaleca się rezygnację z przygotowania wielotomowej syntezy podsumowującej stan wiedzy o okresie okupacji, uznając, że w obecnej sytuacji kadrowej i finansowej IPN nie będzie w stanie jej przygotować. Ponadto Rada zwraca uwagę na potrzebę opracowania wybranych wątków dotyczących funkcjonowania niemieckiego aparatu represji (m.in. działalność gestapo, kripo oraz granatowej policji), a także kontynuowania badań nad historią Polskiego Państwa Podziemnego (w tym biografistycznych) oraz wsi polskiej. Należy też rozpatrzyć możliwość przygotowania pracy zbiorowej, dotyczącej porównania różnych aspektów okupacji sowieckiej i niemieckiej w latach 1939–1941 oraz przestępczości kryminalnej, a w szczególności bandytyzmu.

b) W projekcie „Władze PRL wobec kryzysów społecznych i opozycji demokratycznej” należy wyznaczyć cele wykraczające poza problematykę 1956 r. Badania tego ostatniego kryzysu powinny zostać skoncentrowane na wątkach, które nie były dotąd przedmiotem szerszego zainteresowania historyków (np. życie codzienne, amnestia, procesy rehabilitacyjne, zmiany w funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości). Wskazane jest też ograniczenie rozmiarów planowanej wielotomowej syntezy „Rok 1956 w Polsce” i nadanie jej możliwie spójnego kształtu. Należy rozważyć możliwość przygotowania jednotomowego wydawnictwa obejmującego wszystkie regiony (województwa) wedle jednolitego katalogu problemów.

c) W projekcie „Polska Zjednoczona Partia Robotnicza” zaleca się dokonanie konkretyzacji tematów cząstkowych, osób odpowiedzialnych za ich opracowanie, a także określenie planowanych terminów realizacji. Należy objąć tym projektem Polską Partię Robotniczą (od lipca 1944).

d) W projekcie „Polska emigracja polityczna 1939–1990”, proponuje się wyraźne rozgraniczenie efektów możliwych do osiągnięcia wyłącznie siłami pracowników IPN oraz tych, które da się uzyskać przy współpracy badaczy zewnętrznych. Należy też dostosować zakres projektu do możliwości finansowych IPN. Ponadto rekomenduje się rozważenie możliwości przygotowania opracowania dotyczącego działań wywiadu cywilnego i wojskowego PRL wobec środowisk emigracyjnych. Równocześnie należy ograniczyć skalę badań nad okresem 1939–1945, a w szczególności nad historią władz RP i polskich sił zbrojnych działających na obczyźnie.

16. W odniesieniu do pozostałych projektów, o ile ich realizacja zostanie utrzymana, Rada rekomenduje podjęcie następujących działań:

a) W projekcie „Aparat bezpieczeństwa w walce z podziemiem politycznym i zbrojnym 1944” należy przystąpić do prac nad opracowaniem monografii głównych organizacji konspiracyjnych, w tym zwłaszcza Zrzeszenia WiN, a także studiów poświęconych wybranym śledztwom i procesom np. I Komendy WiN oraz tym pionom aparatu bezpieczeństwa, które zajmowały się walką z podziemiem.

b) W projekcie „Władze wobec kościołów i związków wyznaniowych w Polsce w latach 1944–1989”, akceptując zmianę jego tytułu, zaleca się kontynuowanie badań nad

wybrany aspekt działań aparatu bezpieczeństwa wobec Kościoła katolickiego, a także rozważenie możliwości przygotowania monografii Departamentu XI MBP, Departamentu VI KdsBP i Departamentu IV MSW (a także wydziałów zajmujących się związkami wyznaniowymi w latach 1945–1952 i 1957–1962).

c) W projekcie „Zagłada Żydów na ziemiach polskich” należy rozważyć prowadzenie badań niezależnie od współpracy z podmiotami zewnętrznymi i precyzyjnie określić ich zakres, a w szczególności możliwości i potrzebę badania tych aspektów Zagłady, które wykraczają poza sferę stosunków polsko-żydowskich.

d) W projekcie „Struktura i metody aparatu bezpieczeństwa Polski ludowej”, należy precyzyjniej określić miejsce badań nad terenowymi strukturami MBP/KdsBP/MSW oraz ustalić, jakie konkretnie publikacje powstaną w rezultacie jego realizacji. Szczególny nacisk powinien zostać położony na przygotowanie monografii podstawowych pionów tzw. operacyjnych aparatu bezpieczeństwa. Natomiast badania nad powiatowymi strukturami MBP/KdsBP/MSW powinny być prowadzone w ramach tego projektu w wyjątkowych i szczególnie uzasadnionych przypadkach.

e) W projekcie „Aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych, etnicznych oraz cudzoziemców” należy zmienić dominującą formułę działania z organizacji konferencji na rzecz podjęcia badań o charakterze zespołowym, których rezultatem będą opracowania o charakterze monograficznym.

f) W projekcie „Aparat władzy wobec środowisk twórczych, dziennikarskich i naukowych”, akceptując zmianę tytułu, proponuje się doprecyzowanie terminów realizacji jego poszczególnych efektów oraz nadanie mu bardziej spójnego charakteru poprzez precyzyjne określenie jego końcowych rezultatów, które powinny mieć monograficzny charakter.

g) W projekcie dotyczącym „Encyklopedii Solidarności” należy zakończyć pracę nad wydaniem tomu II, a następnie zmienić formułę projektu kontynuując jego realizację w formie systematycznie aktualizowanej strony internetowej ES.

Ponadto Rada zwraca uwagę na potrzebę możliwie rychłej realizacji propozycji ustanowienia – w ramach obowiązujących przepisów – faktycznego (nie necessarily)

formalnego) statusu pracownika naukowego dla części osób zatrudnionych w pionie badawczym BEP, a w szczególności dla osób posiadających stopień naukowy doktora.

Równocześnie Rada postuluje przeprowadzenie do końca pierwszego kwartału 2013 r. przeglądu dokonań pracowników naukowych IPN i wdrożenie stosowanego w szkolnictwie wyższym oraz PAN mechanizmu rotacji osób, które uzyskają negatywne oceny. Zdaniem Rady taka ocena powinna być przeprowadzana co dwa lata.